

health on credit-modular system of training.

Analysis of individual programs on the "Theory and Methods of teaching football" indicates that the purpose of teaching the discipline is to acquire theoretical knowledge of students on the history of football, the current state of football in the world and in Ukraine, the study of the official rules of the game, the organization of football competitions, mastering technical and tactical actions in protection and attack, standing the means and teaching methods and improvement of equipment and game tactics in playing football.

In the study of the discipline the students acquire practical skills of the teacher of physical culture, perform the duties of the referee in football, as well as organizer of football competitions. The main forms of teaching the discipline assigned lectures, labs, and individual work of students.

Physical education, sport, teaching, improving, students, program.

УДК 378.12:37.042

ПРОФЕСІЙНЕ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЯК ОСНОВА СТВОРЕННЯ УМОВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ МОЛОДОЮ ЛЮДИНОЮ

В. К. Сидоренко, доктор педагогічних наук, професор

Показано важливість свідомого і правильного вибору майбутньої професії кожною молодю людиною. Цей вибір є складним процесом, результативність якого залежить від наявності всебічно обґрунтованої системи профорієнтаційної роботи з учнями загальноосвітніх шкіл. Розкрито зміст і особливості профорієнтаційної роботи на різних її етапах.

Вибір професії, професійне самовизначення, індивідуальні особливості людини, профорієнтаційна робота, система профорієнтації.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Вибір життєвого шляху та забезпечення якості особистого життя в майбутньому – справа вкрай відповідальна, якщо не сказати більше. Кожна молода людина мріє про гарну роботу: високооплачувану, перспективну, часто поруч з місцем проживання, творчу, улюблену. Але яку саме?

Важко в це повірити, але на основі чисельних спостережень встановлено, що біля 90% людей страждають від жорсткого почуття нереалізованості власного життєвого вибору [4]. Вони працюють без будь-якого задоволення, ненавидять понеділки і з радістю очікують наближення п'ятниці. Вихідні дні для них пролітають занадто швидко, щоб можна було отримувати задоволення від життя. І знову настає понеділок.

Як показують реалії життя, найскладніше для молоді людини –

зробити крок, який багато в чому визначить її подальшу долю і забезпечить якість життя, – необхідно обрати професію. Юнакам і дівчатам, які не мають особливого життєвого досвіду, доводиться віддавати перевагу одній спеціальності з нескінченного числа пропозицій.

Мета статті – показати, що свідомий і правильний вибір майбутньої професії випускником загальноосвітньої школи є складним процесом, результативність якого залежить від наявності всебічно обґрунтованої системи профорієнтаційної роботи.

Виклад основного матеріалу. З року в рік випускники загальноосвітніх навчальних закладів та їхні батьки мучаться над цим питанням, боячись помилитися, перебирають усі можливі варіанти майбутнього, тим паче, що помилка може коштувати дуже дорого як у прямому, так і в переносному сенсі. У результаті остаточне рішення часто ухвалюється за дуже дивними критеріями. Скажімо, пріоритети падають на конкретний вищий навчальний заклад тому, що він розташований поруч із місцем проживання потенційного абітурієнта, або документи віддають до навчального закладу, де вчився близький родич (або там працює хтось із знайомих). Від добра добра не шукають... Нехай дитина здобуде вищу освіту, а там подивимося... І молода людина покірно піддається на вмовляння – вона теж не хоче зайвих проблем. А вже слідування стопами батьків – це, можливо, один з найчастіших шляхів у виборі професії. Зрозуміло, що такий підхід нерідко призводить до сумних наслідків: людина вимушена або змінювати спеціальність, або все життя займатися нелюбою справою.

Свідомий і правильний вибір майбутньої професії кожним випускником загальноосвітньої школи потребує всебічного урахування як своїх інтересів і схильностей, так і інтересів держави, тобто потреб ринку праці у тих або інших фахівцях, оскільки якщо не зважати на цей критерій, то дуже легко можна виявитися «дипломованим» безробітним [3, 8]. Як свідчить статистика, сьогодні серед безробітних – кожна друга молода людина у віці до 30 років, кожний п'ятий – випускник школи. Значна частина молодих людей, що не реалізували свій професійний вибір, ніколи не користувалися послугами фахівця з профорієнтації. Можливо, що причиною цього є непривабливість самого слова «профорієнтація». Скоріше всього, в суспільстві ця галузь дослідження людського потенціалу ще недостатньо популярна і до неї відносяться без належної уваги [2, 9].

У зв'язку з цим важливим соціально-економічним завданням є створення і послідовний розвиток державної системи профорієнтації, що охоплює всю територію України і забезпечує молоді рівні можливості отримання профорієнтаційних послуг.

Проблема професійного самовизначення і вибору професії, роботи має об'єктивні витоки і підґрунтя [3]. Які вони? Між людьми, як і між професіями, існують стійкі відмінності. Так, за швидкістю реакції на зовнішні об'єкти, переробки (усвідомлення) інформації і прийняття рішень різниця показників у великій групі людей сягає 3-4 разів; виявлені також значні, близько 1120 варіацій темпераменту і характеру у межах таких рис, як запальний ↔ спокійний, уважний ↔ розсіяний, товариський ↔ замкнутий, злопам'ятний ↔ відхідливий, чуйний ↔ черствий і т.п. Певне поєднання тих або інших особливостей людини явно або неявно тяжіє до конкретних груп професій.

Вони, проте, «собі на розумі» – у кожної, а їх десятки тисяч, свої вимоги до людини, своя вдача, свій розрахунок. Ми вибираємо і нас виби-

рають. Поєднавши індивідуальні особливості людини з професією чи посадою, що відповідають цим можливостям, можна одержати великий вигравш у підвищенні продуктивності і якості праці, скороченні травматизму і профзахворювань, зростанні добробуту, доходу, задоволеності працею і життям. Відступає халтура, менше стає скигліїв і шахраїв.

Ті люди, для котрих питання вибору професії актуальне, зазвичай є натурами, що постійно знаходяться у пошуку, проявляють незадоволення, прагнуть постійно розвиватися [5]. Близьке до професійного самовизначення поняття – особистісне зростання. Лише коли із зернятка формується колосок, можна зрозуміти, якої «породи» сімена. Люди, котрі активно цікавляться особистісним зростанням, відвідують різні тренінги, читають книги, що допомагають визначити місію життя і розставити життєві цілі [10].

На вибір професії сучасними випускниками загальноосвітніх шкіл впливають найрізноманітніші чинники [6]. Спеціальні опитування засвідчили, що більше половини з них дослухається все ж таки до рекомендацій батьків або друзів. Може здатися несподіваним, але майже кожен п'ятий враховує думки, висловлені в засобах масової інформації. Дивує і вартє поваги те, що десята частина випускників звертається до літератури, визначаючи майбутню сферу діяльності з почерпнутих у книгах відомостей. Невеликий відсоток абітурієнтів ВНЗ (здебільшого, мешканці великих міст) удаються до допомоги психологів, фахівців з профорієнтації. Проте існує незаперечний факт: школа практично не фігурує як порадиця для своїх же власних учнів.

Дев'ять або одинадцять років, тобто, фактично, дитинство і юність, людина проводить у школі. Та все ж, що, власне, вона їй дає? Питання далеко не риторичне і не пусте. Зрозуміло, що старшокласники залишають школу з досить великим запасом знань із різних галузей. Це не може не радувати їх самих, батьків і суспільство. Здається, всі задоволені. Проте щось тут не так. На порозі випуску людина ніби потрапляє в інший вимір. Всі правила, за якими вона раніше існувала, різко змінюються. Більшість знань, за які вона так боролася, виявляються абсолютно неактуальними. Тепер потрібно не просто зосередитися на чомусь одному, а змінити принципове ставлення до знань. Вони тепер не тільки багаж, коли в голову, як в скарбничку, склалися поклади інформації. Знання зобов'язані стати інструментом, з накопичувача людина мусить перетворитися на творця. Але як їй усе-таки не промахнутися, як знайти своє справжнє покликання? Саме час замислитися над питанням: а раптом у сучасному світі нереально обрати професію, вціливши точно у десятку власних талантів?

Будь-хто може загубитися в тисячах найрізноманітніших професій і спеціальностей [7]. Голова піде обертом. Нині в українській системі середньої освіти роблять спроби реорганізувати навчання, виділити потенційних гуманітаріїв, математиків, біологів тощо [1]. Безумовно, це рух в одному напрямку з профорієнтацією, але, на жаль, тільки й усього. Цим можна і звузити коло пошуку професії. До того ж знання з якогось предмету – зовсім не гарантія, що вони будуть вдало використані на практиці. Тео-

рія і практика – далеко не одне і те ж. Наявність рецепту ще не гарантує отримання відмінного продукту. Тому поділ на класи з різними ухилами – тільки крихітний крок у складній справі профорієнтації.

На сполох (ще понад сто років тому) забили практичні американці. Вони не могли змиритися з тим, що з чудового випускника школи зовсім не завжди згодом виходить висококласний фахівець, і байдуже спостерігати, як нерідко фактично даремно витрачаються гроші на освіту. Поняття профорієнтації пов'язане з ім'ям американського психолога Р. Мюнстерберга, який на початку ХХ століття почав уперше складати і використовувати відповідні тести для оцінки професійних здібностей людини. В цей же час з'явився новий розділ у науці – психологія професій. Ці дослідження дозволили Ф. Парсонсу створити згодом методологічну теорію вибору спеціальності. Наразі в США курс Career Development (розвиток кар'єри) включений до системи освіти, проводиться для дітей у віці від 5 до 14 років і скерований на самопізнання, знайомство з професіями і планування кар'єри.

Через 40 років після впровадження в США подібної теорії в Японії розробили абсолютно унікальну наукову методику, автором якої став ректор університету Асія – професор Фукуяма. Вперше вона була випробувана в 1950 році, а починаючи з 1972 року набула популярності. Зараз метод Фукуями широко застосовують у японських школах.

Перший принцип, який вважають передумовою вибору професії у Японії, – це здібність до самоаналізу. Учень, знаючи свої особисті риси і схильності, після глибокої доскональної самооцінки мусить накопичити якомога більше інформації про професії, з яких він хоче вибрати свою. Цьому сприяють спостереження за виконанням тієї або іншої професійної діяльності, вивчення довідкової літератури. Порівняння даних про себе і про вимоги, які висувають роботодавці, дозволяє йому ухвалити рішення. Проте це перший, можна сказати, попередній етап. Головне – попереду. Основний принцип японської системи – реальні проби, що забезпечують перевірку розумового вибору за допомогою власного трудового досвіду. Школярам надають можливість попрацювати.

Щороку учні 7-9 класів японських шкіл за бажанням виконують різні види робіт. До них належать: рослинництво; тваринництво; рибництво; виготовлення речей двох типів: а) наближених до сфери промислового виробництва і б) до сфери обслуговування і ремесла; робота з механізмами; канцелярська робота; різні види бізнесу; забезпечення контактів з людьми; заготівля продуктів харчування; проектні й креслярські роботи; приготування їжі; догляд за людьми; публічні розважальні виступи; спортивні заняття; дослідницька робота. Зрозуміло, що виділені групи відображають ринок праці в Японії, але в той же час охоплюють усі види діяльності людини.

У результаті японські школярі в неповній середній школі тричі беруть участь у професійній діяльності і в ідеалі за три роки проходять 48 професійних проб. Отриманий при цьому досвід викладачі фіксують у так званому F-тесті.

Учні, спираючись на результати тестування і обстежень їхньої індивідуальності, що проводяться вчителями, по 62 пунктах виводять собі (за п'ятибальною системою) оцінки, що відображають ступінь вираженості у них певних якостей і умінь. Потім оцінки ставлять учителі або фахівці з профорієнтації. За кожним пунктом встановлюють величину розбіжності балів учителя і учня. У результаті обчислюють індекс самооцінки школяра. Далі всі 62 пункти використовують для того, щоб визначити, наскільки чітко випробовуваний уявляє собі, які якості потрібні для професій, до яких він найкраще підходить. Учитель за спеціальною таблицею встановлює ступінь важливості вказаних ним пунктів. У результаті фахівець із профорієнтації, тестуючи учнів постійно, може коригувати роботу з кожним конкретним школярем, надаючи йому право випробувати себе в найрізноманітніших сферах трудової діяльності.

Крім того, японська методика включає процес формування у дитини потрібних для вибраної нею спеціальності якостей. Шкільні програми з часом підлаштовують під професію. Дані про кожного учня, про його успіхи і прорахунки обробляють комп'ютери. Потім вчителі, виходячи з накопиченого матеріалу, можуть запропонувати школяреві необхідні йому програми навчання або додатково попрацювати для того, щоб він зміг розширити свій досвід. Подібні рекомендації адресують як окремим учням, так і класу в цілому. Японська система профорієнтації дозволяє учням до закінчення школи практично стовідсотково обрати професію відповідно до схильностей і здібностей.

Заради справедливості потрібно відзначити, що і в колишньому Радянському Союзі робили вдалі спроби створити серйозні наукові системи профорієнтації. Ще в середині 20-х років ХХ століття була створена радянська психотехніка, що включала і профорієнтацію. Не проіснувавши і 10 років, вона була заборонена. Лідер радянської психотехніки І.М. Шпільрейн, який займався проблемами профорієнтації і профвідбору, був заарештований за звинуваченням у контрреволюційній пропаганді і троцькізмі і розстріляний у 1937 році. Тільки у 70-х роках професійна орієнтація в СРСР була реабілітована. Вагому підтримку профорієнтаційна робота отримала на основі партійно-урядових постанов 1968 і 1977 років. Найвищого апогею у подальшому розвитку профорієнтаційної роботи надали документи реформи освіти, яку було розпочато в тодішньому Радянському Союзі у 1987 р.

За останні роки в Україні досить успішно проведено ряд наукових досліджень і на їх основі розробляються сучасні методики профорієнтації [8, 12]. Багато з них уже опубліковані. Але, на жаль, це поки лише теорія.

А як справа з практикою? Звичайно, у багатьох містах існують спеціалізовані центри, де завжди можна отримати кваліфіковану допомогу. У районних центрах зайнятості в цьому питанні готові посприяти досвідчені профконсультанти. Проте в подібні організації звертаються здебільшого дорослі. А що робити школярам? Як знайти своє майбутнє нашим дітям? Вирішувати ці питання покликані шкільні психологи. Здавалося б, ці люди, які перебувають поруч зі школярами, покликані ефективно допомагати їм

у виборі професії. Але у шкільних психологів і без профорієнтації досить багато турбот, пов'язаних з поточними учнівськими справами. До того ж, в освіті за профорієнтацію ніхто конкретно не відповідає. У школах вона тримається винятково на ентузіазмі класних керівників, психологів, завучів і директорів. Навіть якщо у педагогів є бажання орієнтувати дітей на майбутню професію, в більшості випадків вони не мають у своєму розпорядженні необхідних для цього засобів, методик та інформаційних матеріалів. Не існує також і сучасних програм проведення подібних занять, особливо з елементами тренінгу.

Наразі необхідно вводити в систему української освіти найбільш новітні й передові системи профорієнтації. В умовах жорсткої конкуренції вони допоможуть кожній молодій людині реалізувати здібності, які у неї є, і досягти бажаного успіху. І лише так країна зможе отримати висококваліфіковані кадри, без яких неможливий жоден економічний розвиток.

Поки ж, на жаль, ніхто системно і науково у старших класах загальноосвітніх шкіл не вирішує проблему вибору професій. Як і раніше, порятунок потопельників – справа рук самих потопельників. Зрозуміло одне – до цього питання потрібно підходити дуже серйозно. Звичайно, не залишати його на останній рік навчання або, що ще гірше, на останні місяці перед випуском. Бажано якомога раніше звернутися до фахівця – психолога-профконсультанта. Сани, як свідчить відоме прислів'я, потрібно готувати влітку.

Система професійної орієнтації повинна стати невід'ємним елементом всієї кадрової політики і частиною двох взаємопов'язаних систем: безперервної освіти і ефективної зайнятості [9]. Проте в загальноосвітній школі ще не вироблено такої системи. Можна сказати, що ця робота зі школярами здійснюється лише побічно, за допомогою вивчення навчальних предметів, що можна розглядати згідно концепції профільної освіти як «різноманітні проби із виявлення в учнів ставлення, інтересів та здібностей до тих або інших видів діяльності, навчальних предметів, освітніх галузей». Проте не секрет, що часто інтереси учня різнопланові: він любить і математику, й історію, охоче займається іноземною мовою, до того ж відвідує який-небудь гурток технічної творчості або спортивну секцію, і успішно зі всім цим справляється. Чимало і таких ситуацій, коли інтереси і схильності взагалі не виявляються. Як бути у такій ситуації? Тут потрібна цілеспрямована системна робота ще на етапі допрофільної підготовки, тобто в основній школі, яка і повинна допомогти учневі розібратися в собі, виявити свої професійні вподобання, сформувані інтерес до потрібної суспільству професії, допомогти визначитися зі шляхами отримання професійної освіти. Такою системою є професійна орієнтація як науково обґрунтована система державних заходів, спрямована на надання допомоги молоді у професійному самовизначенні.

Якщо почати проводити системну профорієнтаційну роботу в основній школі, то до моменту переходу в старшу школу і вибору профілю для продовження освіти в учня вже будуть сформовані стійкі професійні вподобання. Вибір профілю проходитиме усвідомлено: не тільки відповідно

до інтересів школяра, але і з врахуванням і його психофізичних можливостей, і потреб ринку праці [2].

В чому ж полягає сучасне розуміння сутності профорієнтаційної роботи?

Її завдання цілком збігаються із завданнями загальноосвітньої школи, визначеними Законом про освіту. Це підготовка учня до обґрунтованого вибору професії, що задовольняє як особисті інтереси, так і суспільні потреби. Вона містить такі види профорієнтаційної діяльності [11]:

1. **Професійна інформація** – передбачає повне і всебічне знайомство учнів зі світом професій, з правилами вибору професії, з соціально-економічними, психологічними і медико-фізіологічними аспектами вибору професії, що є найважливішою передумовою для вироблення готовності до професійного вибору. Головним завданням профінформації є виховання інтересу до будь-якого виду трудової діяльності, знайомство з потребами економіки країни в цілому і конкретного регіону, зокрема, у фахівцях на сучасному етапі і на найближчу перспективу. Вона також у першу чергу повинна піднімати престиж затребуваних на ринку праці професій. Починати цю роботу можна з 1-го класу, поступово, від класу до класу розширюючи і ускладнюючи коло відомостей.

Організатором цієї роботи має бути класний керівник. А питання профінформації повинні органічно увійти до плану виховної роботи з класом. Це можуть бути бесіди, класні години, диспути, екскурсії профорієнтаційної спрямованості. До проведення цих заходів цілком можливо залучити і шкільного психолога, і шкільного бібліотекаря, і лікаря, і членів батьківського комітету, і шкільні молодіжні організації, і представників підприємств та організацій району, які відповідно до своєї професійної компетентності інформуватимуть учнів про різноманітні аспекти професійного самовизначення.

2. **Професійне виховання** – містить низку заходів із формування схильностей і професійних інтересів школярів. Цей напрям профорієнтаційної роботи передбачає передовсім підвищення ефективності навчальної роботи, залучення школярів до різноманітних видів позашкільної діяльності, стимулювання їхніх пізнавальних можливостей, самопізнання і самовиховання. На цій ділянці профорієнтаційної роботи класний керівник має діяти у тісному контакті з вчителями-предметниками. Виявляти і підтримувати інтереси школяра до різних навчальних предметів, спонукати до самостійної роботи із вивчення сфери діяльності, яка його зацікавила.

Позитивну роль тут мають зіграти предметні гуртки і гуртки за інтересами, особливо якщо вибрані вони будуть з урахуванням переважаючого інтересу до одного з типів професійної діяльності. Адже поза сумнівами, що тільки у конкретній роботі можливе виховання професійних інтересів, виховання поваги до професії, в основі якої повинна лежати любов до праці, психологічна готовність до будь-якої роботи.

3. **Професійна консультація** – науково обґрунтована рекомендація конкретній особі (або групі) у період вибору професії. Потребують її найчастіше випускники 9-11-х класів. Вона ґрунтується на знанні схильностей та інтересів консультованого, його особистих якостей. Професійна

консультація проводиться з метою допомогти старшокласнику ніби «приміряти» професії, що цікавлять його, на себе, задоволення інтересу школяра до конкретної спеціальності (до її змісту, вимог до якостей особистості і врахуванню протипоказань для виконання тієї або іншої роботи). У ході консультації визначаються шляхи отримання освіти за обраною спеціальністю, терміни навчання, перспективи професійного зростання, заступуваність фахівців на ринку праці. У ролі консультанта в школі може виступати класний керівник, шкільний психолог або соціальний педагог.

Професійну консультацію можна одержати у профконсультантів державної служби зайнятості. Слід зазначити, що надати профконсультацію може тільки фахівець з належними знаннями, душевна людина, здатна з розумінням оцінити ситуацію вибору молодшої людини. Не дарма Ральф Емерсон зазначав: «Мрія всього нашого життя – зустріти людину, котра допоможе нам стати такими, якими ми хочемо бути».

4. Професійна діагностика – певне, головний елемент профорієнтації. Без неї не можуть функціонувати ані професійна консультація, ані професійне виховання, а тим більше професійний відбір. Професійна діагностика займається вивченням особистості школяра, процесу росту, формування якостей, здібностей та інтересів. Це фундамент, на якому формується професійне самовизначення особистості. Робота ця проводиться протягом всього періоду шкільного навчання класним керівником і педагогом-психологом за допомогою різноманітних методик. З учнями 7-11-х класів проводити її можна за допомогою спеціально розроблених опитувальників і анкет.

Ці чотири складові системи профорієнтаційної роботи є головними для школи. Але випускники загальноосвітніх шкіл повинні мати уявлення і про професійний відбір, і про професійну адаптацію, і про ринок праці.

5. Професійний відбір – виявляє придатність людини до конкретного виду праці. Робота із професійного відбору є досить трудомісткою і складною, вимагає спеціальної підготовки у галузі фізіології, психології, медицини, педагогіки. Цей елемент професійної орієнтації використовується при прийомі на роботу і виявляє придатність людини до конкретного виду праці. Але школярам важливо знати про це, щоб цілеспрямовано формувати у собі якості, необхідні для роботи за обраною спеціальністю.

6. Професійна адаптація – активний процес пристосування молодшої людини до виробництва, нового соціального оточення, умов праці і особливостей конкретної ситуації. Успішність професійної адаптації є одним з головних критеріїв правильного вибору професії, оцінкою ефективності всієї профорієнтаційної роботи.

Уміле поєднання всіх компонентів профорієнтації служить основою для наукового вибору професії. Тим більше, що форми і методи профорієнтаційної роботи можуть органічно входити в систему навчально-виховної роботи в загальноосвітній школі. Це логічно витікає з функцій кожної складової системи профорієнтації:

1) *професійна інформація* (бесіди, лекції, відеофільми профорієнтаційного спрямування; профорієнтаційні сайти; екскурсії на підприємства і

в установи, професійно-технічні навчальні заклади; зустрічі з керівниками підприємств, молодими робітниками; професіографічні матеріали; рекламні проспекти навчальних закладів, підприємств і установ різної форми власності; збірки довідкових матеріалів про навчальні заклади різного рівня);

2) *професійне виховання* (процес трудового навчання; тематичні батьківські збори, педради; організація предметних гуртків, факультативів, гуртків за інтересами; шкільні тематичні вечори, клуби цікавих зустрічей, ток-шоу профорієнтаційної роботи);

3) *профдіагностика* (медичні огляди учнів – проводяться з метою виявлення відхилень у їхньому фізичному розвитку і стані здоров'я, їхньої корекції і лікування, а також встановлення можливих обмежень за медичними показаннями для певних видів трудової діяльності; психодіагностичне тестування; складання профорієнтаційних карт);

4) *профконсультація* (вивчення професійних планів школярів шляхом анкетування; індивідуальні бесіди з профконсультантом; рекомендації щодо вибору майбутньої професії відповідно до інтересів і можливостей школяра і щодо можливих шляхів її здобуття);

5) *професійний відбір* (розробка методик відбору по професіях; виявлення у претендентів на роботу протипоказань до професії; відбір учнів для навчання на відділеннях допрофесійної підготовки ПТНЗ, у НВК відповідно до певних профілів);

6) *ринок праці* (інформація про ринок праці: затребувані і незатребувані професії);

7) *професійна адаптація* (організація наставництва; контроль за адаптацією випускника загальноосвітньої школи протягом двох років; надання соціально-педагогічної і психологічної допомоги і підтримки в соціальній адаптації на початковому етапі самостійного життя).

Висновки. Свідомий і правильний вибір професії – справа складна, тонка, на неї впливає безліч факторів. Помилкове рішення у цьому процесі ускладнюється тим, що можна програти не що-небудь, а якість власного життя. Хто тільки не втручається у вибір професії молодою людиною. Батьки, яких ми слухняно наслідуюмо; роботодавці з їх пропозиціями затребуваних професій і соціальними пакетами; чисельні знайомі, що прагнуть допомогти у виборі свого покликання у їхніх фірмах; центри профорієнтації з бездарними психологами, котрі тестують особистість по папірцях... Але як далека така профорієнтація від того, що може по справжньому надати допомогу молодій людині зробити свій професійний вибір, коли її душа буде впевнена – вдалося знайти своє покликання, обрати професію, яка все життя буде приносити задоволення.

Але знайти себе – це ще не означає знайти затребувану професію. Що означає затребувана професія? Найчастіше під цим розуміють гарантоване працевлаштування і заробітну плату вищу середньої. Гоніння за затребуваними професіями приводить до втрати особистого «Я». Кар'єра витісняє такі цінності як служіння і місія. Крупний роботодавець в сучасному суспільстві став ідолом і конкурує з образом господа Бога, а вибір професії для

багатьох молодих людей стає зрадою самих себе. Так звані затребувані професії: адвокат, бухгалтер, економіст, нотаріус, юрист – допомагають не впевненим у собі помилитися з найбільшою ефективністю.

Список літератури

1. Бібік Н.М. Проблема профільного навчання в педагогічній теорії і практиці / Н.М. Бібік // Профільне навчання: Теорія і практика. – Зб. наук. праць за матеріалами методолог. Семінару АПН України. – К.: Пед. Преса, 2006. – С. 23-29.
2. Вітковська О.І. Професійне самовизначення як життєва проблема особистості / О.І. Вітковська // Педагогіка і психологія. – 1998. – № 3. – С. 171-179.
3. Гуревич К.М. Индивидуально-психологические особенности школьников / К.М. Гуревич. – М.: Знание, 1988. – 80 с.
4. Гурова Р.Г. Современная молодежь: социальные ценности и нравственные ориентации / Р.Г. Гурова // Педагогика. – 2000. – №10. – С. 32-38.
5. Захарчук Т.П. Я обираю своє майбутнє (за матеріалами психологічного дослідження життєвих цілей старшокласників / Т.П. Захарчук, О.М. Строкач // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2006. – №5. – С. 20-22.
6. Кавецький В.Є. Мотиваційна основа вибору професії школярами / В.Є. Кавецький // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2009. – №3. – С. 29-32.
7. Климов Е.А. Образ мира в разнотипных профессиях: Учебное пособие / Е.А. Климов. – М.: Изд-во МГУ, 1995. – 224с.
8. Лазаренко Л.В. Професійна орієнтація як система коригувального впливу на професійне самовизначення молоді / Л.В. Лазаренко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2008. – №4. – С. 41-42.
9. Петрицин І.О. Профорієнтаційна робота в інформаційному суспільстві / І.О. Петрицин, В.Д. Леськів // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2007. – №3. – С. 32-35.
10. Ростунов А.Т. Формирование профессиональной пригодности / А.Т. Ростунов. – Минск: Высшэйшая школа, 1984. – 176с.
11. Сидоренко В.К. Структурний аналіз процесу професійного самовизначення особистості / В.К. Сидоренко // Педагогічний альманах: Збірник наукових праць. – Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2012. – Випуск 16. – С.6-12.
12. Сидоренко В.К. Теоретичні засади системи професійної орієнтації в сучасних умовах розвитку суспільства / В.К. Сидоренко, Н.Т. Тверезовська // Імідж сучасного педагога. – 2006. – №8. – С.6-9.

Показано важность сознательного и правильного выбора профессии молодежью. Этот выбор представляет собой сложный процесс, результативность которого зависит от наличия всесторонне обоснованной системы профориентационной работы с учащимися общеобразовательных школ. Раскрыто содержание и особенности профориентационной работы на разных ее этапах.

Выбор профессии, профессиональное самоопределение, индивидуальные особенности человека, профориентационная работа, система профориентации.

It is shown importance of the conscious and the correct choice of future profession of young person. This selection is a complex process, the effectiveness

of which depends on the availability of a comprehensive sound system of career guidance to pupils in secondary schools. It is disclosed the content and features of career guidance at different stages. It is to prepare pupil to inform choice of profession, to meet the personal interests and public needs. It is justified kinds of career-oriented activities. In particular, professional information assumes full and complete knowledge of pupils to the world of jobs, the rules of choice of profession, socio-economic, psychological, medical and physiological aspects of the career choice. Professional education includes a number of measures to create professional aptitudes and interests of the pupils. Professional advice is evidence-based guidelines specific person or group in the period of career choices. Professional diagnostics is the study of the individual of pupil, the process of growth, the formation of qualities, abilities and interests. Professional selection reveals the suitability of a person to a particular type of labor. Professional adaptation is an active process of adaptation young man to working conditions. It is proved that a skillful combination of all the components of career guidance is the basis for scientific career choice.

Choice of profession, professional self-determination, individual human characteristics, career guidance work, the system of vocational guidance.

УДК 373.68:796.85:316.613.434

ПРОФІЛАКТИКА АГРЕСИВНОСТІ ДІТЕЙ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ БОЙОВИХ МИСТЕЦТВ

К. В. Соболюк, студентка

С.О. Кубіцький, кандидат педагогічних наук, доцент

У статті розкрито основні способи профілактики агресивності дітей сільської школи засобами бойових мистецтв, внаслідок чого учнівські колективи стають більш дружніми, а їх стосунки більш стійкими і приємними. Запропоновано програму, спрямовану навчити дітей контролювати свою агресію та звільнитися від неї у прийнятній формі; формувати адекватну самооцінку; розвивати вміння ефективно спілкуватися та співпрацювати з іншими; планувати та прогнозувати своє майбутнє; усвідомлювати, що вони самі відповідають за своє життя. Представлено програму профілактики агресивності серед учнів 6-7 класів на один навчальний рік.

Девіантна поведінка, профілактика агресивності, «важковиховуванні» діти, бойове мистецтво.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Складна ситуація в Україні, поглиблення кризового стану одночасно в трьох сферах життєді-